

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 58/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan, lakivaliokuntaan ja puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- puolustusvaliokunta PuVL 7/2024 vp
- lakivaliokunta LaVL 13/2024 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 28/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääministeri Petteri Orpo, valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeri Elina Valtonen, ulkoministeriö
- puolustusministeri Antti Häkkänen, puolustusministeriö
- Puolustusvoimain komentaja, kenraali Janne Jaakkola, Puolustusvoimat
- oikeuspäällikkö Kaija Suvanto, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikael Antell, ulkoministeriö
- yksikönpäällikkö Maria Guseff, ulkoministeriö
- diplomaattivastustaja Marja Koskela, valtioneuvoston kanslia
- erityisavustaja Matias Pajula, ulkoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Lauri Koskentausta, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Anna Korhola, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Tuomas Koskenniemi, puolustusministeriö
- professori Tuomas Forsberg, Helsingin yliopisto
- professori Hiski Haukkala, Tampereen yliopisto
- professori Antero Holmila, Jyväskylän yliopisto

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen.

Puolustusyhteistyösopimus syventää Suomen ja Yhdysvaltojen välistä tiivistä yhteistyötä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Sopimus sääntelee mahdollisuutta Yhdysvaltojen sotilaalliseen läsnäoloon Suomessa kaikissa turvallisuustilanteissa. Se parantaa edellytyksiä Yhdysvaltojen Suomelle antamalle tuelle vahvistaen Suomen turvallisuutta myös Nato-jäsenyyden oloissa ja vahvistaa myös Yhdysvaltojen sekä muiden Pohjoismaiden turvallisuutta.

Puolustusyhteistyösopimus perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen ja täydentää sitä. Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätään Yhdysvaltojen pääsystä Suomen alueelle sekä tiettyjen liitteessä lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden käytöstä. Sopimuksessa sovitaan myös Yhdysvaltojen joukkojen, siviilihenkilöstön, huollettavien ja sopimustoimittajien oikeudellisesta asemasta. Lisäksi sopimuksessa määrätään muun muassa puolustusmateriaalin varastoinnista, Yhdysvaltojen joukkojen turvallisuudesta, rikosoikeudellisesta tuomiovallasta sekä verotuksesta.

Puolustusyhteistyösopimus perustuu Suomen suvereniteetin, lainsäädännön ja kansainvälisöikeudellisten velvoitteiden kunnioittamiseen. Suomen suostumuksella ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti sopimuksella luodaan kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustusyhteistyön tehostamiselle.

Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sellaisen jälkimmäisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä. Sopimus on aluksi voimassa kymmenen vuotta. Tämän jälkeen sopimus jatkuu toistaiseksi, mutta kumpikin osapuoli voi irtisanoa sen ilmoittamalla irtisanomisesta toiselle osapuolelle kirjallisesti diplomaattiteitse yhtä vuotta aiemmin.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi sopimuksesta johtuvat muutokset ampuma-aselakiin, ulkomaalaislakiin, sotilasajoneuvolakiin, arvonlisäverolakiin, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin, ajokorttilakiin, sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin, ilmailulakiin, lentoasemaverkosta ja -maksuista annettuun lakiin ja ajoneuvolakiin. Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Johdanto

(1) Hallituksen esityksessä on kyse Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn puolustusyhteistyötä koskevan sopimuksen (jäljempänä puolustusyhteistyösopimus) hyväksymisestä ja voimaansaattamisesta. Esitys sisältää sopimuksen voimaansaattamislain lisäksi ehdotukset eräiden muiden lakien muuttamisesta, jotka liittyvät puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseen ja voimaansaattamiseen.

(2) Venäjän hyökkäyksen Ukraina helmikuussa 2022 jälkeen Suomi arvioi turvallisuuspoliittista tilannetta uudelleen, haki Naton jäsenyyttä ja ryhtyi entisestään tiivistämään puolustusyhteistyötä keskeisten kumppanien kanssa. Suomen ja Yhdysvaltojen puolustusyhteistyön syventämisestä käytyjen keskustelujen osana Yhdysvallat esitti Suomelle puolustusyhteistyösopimuksen valmistelua keväällä 2022.

(3) Suomi liittyi puolustusliitto Naton jäseneksi 4.4.2023. Suomen Nato-jäsenyys luo edellytyksiä myös kahdenvälisen puolustusyhteistyön syventämiseksi liittokunnan pelotteen ja puolustuksen tukena. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy hallituksen esityksen kirjauksiin Yhdysvalloista Suomen keskeisenä strategisena liittolaisena. Tiiviin ja saumattoman yhteistyön merkitys Yhdysvaltojen kanssa korostuu entisestään turvallisuusympäristön muututtua. Liittolaisten välinen puolustusyhteistyösopimus on osoitus Yhdysvaltojen sitoutumisesta Suomen ja Pohjois-Euroopan turvallisuuden vahvistamiseen sekä syventyvään ja laajentuvaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen yhteistyöhön.

(4) Ulkoasiainvaliokunta toteaa puolustusyhteistyösopimuksen tärkeimpänä tehtävänä olevan Suomen turvallisuuden ja puolustuksen vahvistamisen. Samoin kuin Suomen Nato-jäsenyys, myöskään puolustusyhteistyösopimus ei ole osoitettu ketään vastaan (UaVM 5/2022 vp, s. 10). Sopimus täydentää Suomen Nato-jäsenyyttä. Laajemman ulko- ja turvallisuuspoliittisen merkityksen rinnalla puolustusyhteistyösopimus vahvistaa Suomen puolustuskykyä mahdollistamalla Yhdysvaltojen läsnäolon, harjoittelun ja puolustusmateriaalin ennakkosijoittamisen Suomessa. Sopimus luo edellytykset operatiiviselle suunnittelulle ja yhteistoiminnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä kaikissa kriisitilanteissa.

(5) Suomen ja Yhdysvaltojen välinen sopimus on osa laajempaa Yhdysvaltojen puolustusyhteistyösopimusverkostoa. Yhdysvalloilla on Suomen sopimukseen verrannollinen puolustusyhteistyösopimus Naton jäsenvaltioista Bulgarian, Latvian, Liettuan, Norjan, Puolan, Slovakian, Tšekin, Unkarin, Viron, Ruotsin ja Tanskan kanssa. Näistä Yhdysvaltojen Norjan, Ruotsin ja Tanskan kanssa neuvottelemat puolustusyhteistyösopimukset perustuvat samanlaiseen mallisopimukseen kuin Suomen tekemä sopimus. Valiokunta toteaa tämän merkittävästi edesauttavan myös alueellisen yhteistyön tiivistämistä Pohjoismaiden ja Yhdysvaltojen välillä.

(6) Yhdysvaltojen näkökulmasta puolustusyhteistyösopimuksilla on kolme keskeistä tarkoitusta. Sopimuksilla luodaan yhdenmukaiset ja ajantasaiset puitteet Yhdysvaltojen joukkojen toiminnalle, mahdollistetaan Yhdysvaltojen rahoittamat infrastruktuuri-investoinnit sovituille tiloille ja alueille sekä varmistetaan, että Yhdysvalloilla on pääsy näihin. Lisäksi varmistetaan esteetön

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

joukkojen sekä kaluston maahanpääsy ja liikkuminen sekä puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta.

(7) Sopimus on aluksi voimassa kymmenen vuotta, jonka jälkeen se jatkuu toistaiseksi. Tällöin kummallakin osapuolella on oikeus irtisanoa sopimus ilmoittamalla siitä toiselle osapuolelle kirjallisesti diplomaattiteitse yhtä vuotta aiemmin.

(8) Ulkoasiainvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisenä ja kannatettavana alla mainituin huomioin ja muutosesityksin.

Sopimuksen liite

(9) Sopimuksen liitteessä määritellään 15 tilaa ja aluetta, joihin USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla, suomalaisilla sopimustoimittajilla, huollettavilla ja muilla yhteisesti sovittavilla tahoilla olisi esteetön pääsy ja sopimuksen mukainen käyttöoikeus. Nämä tilat ja alueet ovat Puolustusvoimien/Rajavartiolaitoksen pysyvässä käytössä olevia varuskunta-alueita tai niiden osia, kuten lentotukikohtia, laivastotukikohtia, ampuma- ja harjoitusalueita sekä varastoalueita.

(10) Hallituksen esityksessä todetaan, että sopimuksen liite on erottamaton osa sopimusta, ja se hyväksytään siten osana sopimusta perustuslain 8 luvun mukaisesti. Myös liitteen muuttamiseen sovellettaisiin perustuslain 8 luvun menettelyä. Saadun selvityksen mukaan uusien alueiden lisääminen luetteloon voisi tapahtua myös yksinkertaisella enemmistöllä eduskunnassa, riippuen kohteen merkittävyydestä. Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos suorittavat alueiden tarkemman määrittelyn yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa sen jälkeen, kun sopimus astuu voimaan laatimalla tarvittavat yksityiskohtaiset alueiden rajoja koskevat asiakirjat.

Käsittelyjärjestys

(11) Hallituksen esitykseen sisältyy laajahko ja yksityiskohtainen eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskeva jakso (s. 153—181). Esitystä arvioidaan erityisesti perustuslain 94 ja 95 §:n sekä perustuslain 1 §:n 1 momentin ja 3 momentin kannalta. Jaksossa esitetään myös arvio sopimuksen suhteesta perustuslain 73 §:n vaatimukseen rajatusta poikkeuksesta, samoin kuin perustuslain 94 §:n 3 momentin velvoitteeseen valtiosäännön kansanvaltaisten perusteiden turvaamisesta.

(12) Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on käsitelty perusteellisesti edellä mainittuja kysymyksiä. Perustuslakivaliokunta toteaa, että hallituksen esityksen jakso eduskunnan suostumuksen tarpeellisuudesta ja käsittelyjärjestyksestä edustaa hyvää lainvalmistelutapaa. Hallituksen esityksessä katsotaan, että puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 1 ja 2 kohdan, 4 artiklan 2 kohdan, 6 artiklan 2 ja 3 kohdan sekä 11 artiklan 1 ja 2 kohdan katsotaan koskevan perustuslakia 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, jonka vuoksi sopimus tulisi hyväksyä eduskunnassa perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaisesti päätöksellä, jota on kannatettu vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä. Lisäksi sopimuksen voimaansaattamislaki tulisi esityksen (s. 181) mukaan hyväksyä perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettussa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomauttamista eduskunnan suostumuksen tarpeellisuudesta esityksessä lausutusta. Valiokunta

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

voi pääpiirteissään yhtyä myös sopimuksen käsittelyjärjestyksestä sanottuun. (PeVL 28/2024 vp, s. 5.)

(13) Perustuslain 1 §:n 1 momentin täysivaltaisuussäännökseen liittyen perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota edellä mainittujen artiklojen lisäksi siihen, että myös puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1 kohta supistaa Suomen tuomiovaltaa merkityksellisellä tavalla, jonka vuoksi määränemistöpäätös puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymisestä ja voimaansaattamislain osalta on tälläkin perusteella tarpeen. Valtakunnansyyttäjän harkinnanvarainen mahdollisuus peruuttaa tuomiovallasta luopuminen ei riitä tältä osin poistamaan täysivaltaisuusongelmaa. Sanotun merkitys korostuu kysymyksessä mahdollisesta kuolemanrangaistukseen liittyvästä tuomiovallan käytöstä. (PeVL 28/2024 vp, s. 8.)

Puolustusyhteistyösopimuksen suhde ja erot verrattuna Nato SOFAan

(14) Puolustusyhteistyösopimus täydentää ja nykyaikaistaa Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 23 ja 24/2024, jäljempänä Nato SOFA). Eduskunta hyväksyi Nato SOFAn 19.3.2024 ja sopimus tuli Suomen osalta voimaan 27.4.2024. Puolustusyhteistyösopimusta sovelletaan kaikessa Yhdysvaltojen kanssa tehtävässä puolustusyhteistyössä, mukaan lukien Nato-yhteistyö, silloin kun Yhdysvaltojen joukot ovat Suomen alueella. Yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa puolustusyhteistyösopimusta ja Nato SOFAa sovelletaan siten rinnakkain. Tämä merkitsee sitä, että siltä osin kuin määräyksiä on molemmissa sopimuksissa, sovelletaan Nato SOFAa täydennettynä puolustusyhteistyösopimuksen määräyksillä. Siltä osin kuin Nato SOFA sisältää määräyksiä, joita ei ole puolustusyhteistyösopimuksissa, sovelletaan pelkästään Nato SOFAa (esimerkiksi terveydenhoito).

(15) Puolustusyhteistyösopimuksen keskeinen ero suhteessa Nato SOFAan koskee Yhdysvaltojen joukkojen oikeutta tulla toisen sopimusosapuolen alueelle. Nato SOFAa sovellettaessa joukkojen maahantulosta päätetään tai sovitaan aina erikseen. Puolustusyhteistyösopimuksessa oikeutus maahantuloon perustuu itse sopimukseen sopimuksessa tarkoitettulla tavalla. Puolustusyhteistyösopimukseen sisältyy myös oikeus käyttää erikseen sovittuja vastaanottajavaltion tiloja ja alueita, ja se mahdollistaa materiaalin sijoittamista ennakolta. Näistä ei ole määräyksiä Nato SOFAssa.

(16) Lisäksi puolustusyhteistyösopimuksella poiketaan Nato SOFAn rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevista määräyksistä ja joukkojen turvallisuutta ja siihen liittyviä toimivaltaa koskevia määräyksiä on puolustusyhteistyösopimuksessa laajemmin kuin Nato SOFAssa. Puolustusyhteistyösopimus antaa myös oikeuksia Nato SOFAan verrattuna laajemmalle henkilöpiirille, kuten esimerkiksi sopimustoimittajille, joiden asemasta ei määrätä Nato SOFAssa.

Sopimuksen keskeiset periaatteet

(17) Ulkoasiainvaliokunta korostaa hallituksen esityksen perusteluissa esiin nostettuja näkökulmia siitä, että puolustusyhteistyösopimus perustuu Suomen suvereniteetin, lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kunnioittamiseen. Suomen suostumuksella ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti sopimuksella luodaan kehys Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustusyhteistyön tehostamiselle.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

(18) Keskeinen määräys on puolustusyhteistyösopimuksen 1 artiklan 2 kohtaan kirjattu velvoite siitä, että kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Velvoitteen tarkoituksena on huomioida Suomen lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden asettamat lähtökohdat ja turvata Suomen vaikutusmahdollisuudet sopimuksen soveltamisessa ja sopimusmääräysten toimeenpanossa.

(19) Sopimuksen suvereniteettia koskevaa kunnioittamisvelvoitetta vahvistavat Suomen vaatimuksesta myös sopimuksen keskeisiin artikloihin (art. 3, 4 ja 11) kirjattu velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja niiden huomioonottamisesta. Tämän mukaisesti osapuolet konsultoisivat toisiaan eri tasoilla asevoimista aina valtion ylimpään johtoon saakka. Konsultaatiota voisi tapahtua eri vaiheissa, kuten harjoitustoiminnan, joukkojen käytön ja operatiivisen toiminnan vuosittaisen suunnittelun yhteydessä ja tapauskohtaisesti. Konsultaation tarkoituksena on varmistaa Suomelle riittävä tilannetietoisuus sopimuksenmukaisesta toiminnasta ja mahdollistaa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten näkökohtien huomioiminen sopimuksen soveltamisessa sekä tarvittaessa kansallinen päätöksenteko. Näin Suomi voi tarvittaessa tuoda esiin Yhdysvalloille näkemyksensä, jotka Yhdysvallat ottaa huomioon.

(20) Ulkoasiainvaliokunta korostaa toimivan konsultaatiomekanismin keskeytymättä Suomen vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi edellä mainituissa asioissa. On tärkeää, että mekanismin toimivuutta seurataan ja arvioidaan sopimuksen toimeenpanosta karttuvan kokemuksen myötä.

(21) Hallituksen esityksessä todetusti lainsäädännön kunnioittamisen kannalta merkitystä on myös ydinenergialain (990/1987) 4 §:n mukaisella ydinräjähteiden maahantuonnin, valmistamisen, hallussapidon ja räjäyttämisen kiellolla. Myös ydinaseiden kuljettaminen Suomen kautta on kielletty ja rangaistavaa. Rikoslain (39/1889) 34 luvun 6:ssä (578/1995) on kriminalisoitu ydinräjähdერიკος.

(22) Puolustusyhteistyösopimuksen määräyksistä ainakin sovittuihin tiloihin ja alueille pääsemistä koskevalla 3 artiklalla, materiaalin ennakolta sijoittamista koskevalla 4 artiklalla sekä ilma-alusten, alusten ja ajoneuvojen liikkumista koskevalla 11 artiklalla voi olla liityntä ydinräjähteitä koskeviin kysymyksiin. Kyseiset artiklat sisältävät edellä selostetun konsultaatiovelvoitteen, joka mahdollistaa tapauskohtaisesti eri tasoilla Suomen näkökohtien esiintuomisen sopimuksen määräyksiä sovellettaessa. Suomi voi eri vaiheissa todeta sen muutoinkin tiedossa olevan seikan, että Suomen lainsäädäntö ei mahdollista ydinräjähteiden maahantuontia. Ulkoasiainvaliokunta korostaa puolustusvaliokunnan tavoin Yhdysvaltojen velvoitetta kunnioittaa kaikissa olosuhteissa Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisiä velvoitteita (PuVL 7/2024, s. 7). Esityksen perusteluissa käytetyt sananmuodot "voisi esimerkiksi ilmoittaa" ja "tulisi noudattaa" eivät valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan tarkoita sitä, että esimerkiksi ydinenergialakia koskevien säännösten soveltamisessa ja velvoittavuudessa olisi miltään osin tulkinnanvaraa.

(23) Puolustusvaliokunnan lausunnossa on käsitelty Naton ydinasepolitiikkaa ja -pelotetta tarkemmin. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy kirjauksiin siitä, että Naton pelote nojaa viime kädessä ydinaseisiin. Tämä linjaus on kirjattu selkeästi myös Naton strategiseen konseptiin vuodelta 2022, jossa etenkin Yhdysvaltain ydinaseilla on keskeinen merkitys sotilasliiton turvallisuudelle.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Yhdysvaltojen ydinaseiden sijoittaminen Eurooppaan perustuu erillisiin valtiosopimuksiin. Nykyisen politiikan mukaan Yhdysvalloilla ei ole suunnitelmaa, aikomusta tai syytä sijoittaa ydinaseita uusiin maihin. Puolustusvaliokunta huomauttaa, että kylmän sodan päättymisen jälkeen Yhdysvaltain taktisia ydinaseita on sijoitettuna viiteen Nato-maahan: Belgiaan, Hollantiin, Saksaan, Italiaan ja Turkkiin. Kysymys ydinaseiden tuomisesta tai kauttakulusta Suomen kautta on erittäin teoreettinen kysymys. Suomella ei ole intressiä eikä Yhdysvalloilla halua tehdä mitään muutoksia nykyisiin ydinaseiden sijoituspaikkoihin. (PuVL 7/2024 vp, s. 7.)

(24) Hallituksen esitykseen perusteluihin on kirjattu muiden Pohjoismaiden DCA-sopimukseen liittyvät linjaukset koskien ydinaseita (HE, s. 20). Norjan sopimuksen 1 artiklassa todetaan, että mikään sopimuksessa ei muuta Norjan politiikkaa, joka koskee ulkomaisten joukkojen sijoittamista Norjan alueelle ja ydinaseiden varastointia tai käyttöönottoa Norjan alueella. Tanskan sopimuksen 1 artiklassa taas todetaan, että mikään sopimuksessa ei muuta Tanskan politiikkaa ydinaseiden varastoinnissa tai käyttöönotossa Tanskan alueella. Ruotsin puolustusyhteistyösopimusta koskevan hallituksen esityksen perusteluissa puolestaan todetaan, että puolustusyhteistyösopimukseen sitoutuminen ei muuta lähtökohtaa siitä, että kuten muissakaan Pohjoismaissa, Ruotsin alueella ei ole syytä pitää ydinaseita tai pysyviä tukikohtia rauhan aikana (Prop. 2023/24:141, s. 68).

Sopimuksen keskeiset määräykset

Pääsy sovittuihin tiloihin ja sovituille alueille ja niiden käyttö

(25) Puolustusyhteistyösopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan USA:n joukoilla, USA:n sopimustoimittajilla, suomalaisilla sopimustoimittajilla, huollettavilla sekä muilla yhteisesti sovituilla tahoilla on oikeus esteettä päästä ja käyttää sopimuksen liitteessä A määriteltyjä sovittuja tiloja ja alueita muun muassa koulutus- ja harjoitustoimintaan, joukkojen liikkumiseen ja kauttakulkuun, joukkojen ja materiaalin sijoittamiseen sekä valmiusoperaatioihin. Sovitut tilat ja alueet ovat pääsääntöisesti yhteiskäytössä. Sopimuksen toimeenpanijat voivat kuitenkin yhdessä sopimuksen mukaisesti osoittaa USA:n joukoille yksinomaisten pääsy- ja käyttöoikeuden sovittujen tilojen ja alueiden osiin.

(26) Hallituksen esityksen perusteluissa on käsitelty tilojen tai alueiden osien osoittamista Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön sekä tähän liittyvää kansallista päätöksentekoa (HE, s. 50—51). Yksinomaiseen käyttöön osoittaminen edellyttäisi aina Suomen myötävaikutusta ja se voisi kohdistua esimerkiksi tiettyihin huoneisiin jostain rakennuksesta, kokonaiseen rakennukseen tai myös kokonaisiin sovittujen tilojen ja alueiden osiin. Päätöksen osoittamisesta tekisi joko Suomen puolustusvoimat, puolustusministeriö tai valtioneuvoston yleisistunto. Päätöksenteon taso riippuisi siitä, kuinka merkittävästä yksinomaisesta käytöstä olisi kyse. Merkittävyys määräytyisi esimerkiksi alueen laajuuden, sijainnin tai käyttötarkoituksen perusteella. Päätösvalta määräytyy Suomen kansallisen lainsäädännön mukaisesti (mm. laki valtioneuvostosta). Merkittävimmissä tapauksissa myös eduskunnan myötävaikutus olisi tarpeen. Ulkoasiainvaliokunta korostaa hallituksen esitykseen sisältyvää kirjausta eduskunnan myötävaikutuksen turvaamisesta asiassa huolehtimalla eduskunnan tiedonsaantioikeuden toteutumisesta (PL 47 § ja 97 §) sekä asian laadun niin vaatiessa eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta perustuslain 44 §:n se-lontekomenettelyn mukaisesti. Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että osoitettaessa tilojen ja aluei-

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

den osia Yhdysvaltojen yksinomaiseen käyttöön eduskunnan vaikutusmahdollisuudet on turvattava etenkin silloin kun on kyse laajuudeltaan, sijainniltaan tai käyttötarkoitukseltaan merkittävien tilojen tai alueen tai niiden osien luovuttamisesta. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi selontekomenettelyllä muutoksen merkittävydestä riippuen.

Puolustuskaluston, tarvikkeiden ja materiaalin sijoittaminen ennakolta

(27) Sopimuksen 4 artiklassa Yhdysvalloille annetaan oikeus sijoittaa ennakolta puolustuskalustoa, tarvikkeita ja materiaalia Suomeen ja varastoida niitä Suomessa. Kyseeseen tulevat esimerkiksi aseet, ampumatarvikkeet, taistelujoneuvot, muut kulkuneuvot ja viestintävälineet. Lisäksi materiaaliin voi sisältyä vaatteita, ruokatarvikkeita ja muuta USA:n joukkojen käytännön toimintaa tukevaa materiaalia. Yhdysvaltojen tulee sopimuksen mukaan ilmoittaa Suomen Puolustusvoimille materiaalista ja kuljetusaikatauluista ennakolta. Ennakolta sijoitettava materiaali ja sen varastointiin tarkoitetut tilat tai niiden osat ovat yksinomaan USA:n joukkojen käytössä. Tilojen tai alueiden osoittamiseen materiaalin ennakko-varastointiin sovellettaisiin samaa menettelyä kuin edellä on selostettu 3 artiklaan perustuvan yksinomaisen käytön osalta.

Turvallisuus

(28) Sopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa ilmaistaan pääsääntö, jonka mukaan Suomi vastaa lähtökohtaisesti USA:n joukkojen suojaamisesta ja turvallisuudesta. Saman artiklan 2 kohdan mukaan USA:n joukoille annetaan kuitenkin oikeus ryhtyä sopimuksen liitteessä luetelluissa sovituissa tiloissa ja sovituilla alueilla sekä niiden välittömässä läheisyydessä toimiin turvallisuutensa varmistamiseksi.

(29) Poikkeuksellisissa olosuhteissa ja yhteisesti hyväksytyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti USA:n joukot voivat toteuttaa välttämättömät ja oikeasuhteiset toimenpiteet myös sovitujen tilojen ja alueiden välittömän läheisyyden ulkopuolella ylläpitääkseen USA:n joukkojen turvallisuutta ja puolustusta sekä niiden sotilaallisten operaatioiden jatkuvuutta tai palauttaakseen ne. Saadun selvityksen mukaan toimivallan laajennus sovitujen tilojen ja alueiden välittömään läheisyyteen on tarpeen, jotta USA:n joukot voivat vastata turvallisuuttaan sovituissa tiloissa ja alueilla uhkaavaan ulkopuoliseen vaaraan.

(30) Sekä lakivaliokunta että puolustusvaliokunta kiinnittävät artiklan osalta huomiota välittömän läheisyyden käsitteen avoimuuden ongelmallisuuteen. Esityksen perustelujen (HE, s. 65, 168) mukaan välittömän läheisyyden käsitettä ei ole sopimuksessa avattu ja läheisyyden arviointi jää sopimuksen mukaan viimekädessä Yhdysvaltojen ratkaistavaksi. Perusteluissa välittömän läheisyyden käsitettä käsitellään kuitenkin seikkaperäisesti, samoin kuin pyrkimyksiä kaventaa käsitteeseen liittyviä tulkintaeroja. Käsitettä rajoittaa Yhdysvaltojen tekemä uhka-arvio kussakin tilanteessa. Välitön läheisyys perustuu alueelliseen, ajalliseen ja yleiseen turvallisuustilanteeseen perustuvaan uhka-arvioon. Tarkkaa etäisyyttä ei välittömän läheisyyden osalta ole mahdollista määritellä tyhjentävästi, vaan se arvioidaan kussakin tilanteessa erikseen. Merkittävä rooli välittömän läheisyyden määrittelyyn liittyvissä tilanteissa on Suomen viranomaisten ja USA:n joukkojen välisillä turvallisuussuunnitelmilla, joissa uhkan ja riskin todennäköisyyttä arvioidaan yhdessä.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

(31) USA:n joukkojen toimivallan käyttö edellyttää poikkeuksellisia olosuhteita ja toimenpiteiden toteuttamista yhteisesti hyväksyttyjen turvallisuussuunnitelmien mukaisesti. Perustelujen mukaan kyse on tältä osin asiallisesti käytännössä rajatusta toimivaltuudesta.

(32) Edellä sanotun pohjalta ulkoasiainvaliokunta korostaa yhdessä Suomen ja Yhdysvaltojen viranomaisten välillä hyväksyttävien turvallisuussuunnitelmien keskeisyyttä välittömän läheisyyden käsitteeseen liittyvän tulkinnanvaraisuuden kaventamiseksi mahdollisimman paljon. Valiokunta yhtyy lakivaliokunnan lausuntoon siitä, että turvallisuussuunnitelmien osalta on syytä pyrkiä siihen, että niistä ilmenisivät ainakin suunnitelman tarkoittamien tilanteiden johtosuhteiden osalta myös kyseeseen tulevat voimakeinot sekä käytettävissä olevat voimankäyttövälineet. Valiokunta korostaa myös tältä osin, että koska sovellettavat määräykset sekä niiden soveltamistilanteet ovat uusia, tulee niiden vaikutuksia seurata tarkasti. Ulkoasiainvaliokunta painottaa eduskunnan tiedonsaantioikeutta myös sopimuksen toimeenpanovaiheessa ja näiltä osin on kiinnitettävä huomiota myös siihen, miten välitöntä läheisyyttä käytännössä tulkitaan.

(33) Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota myös puolustusvaliokunnan tärkeisiin huomioihin puolustusvoimien ja poliisin toimivan yhteistyön keskeisyydestä USA:n joukkojen turvallisuutta koskevista kysymyksistä. (PuVL 7/2024 vp, s. 8—9.)

(34) Lisäksi valiokunta korostaa, että saadun selvityksen mukaan puolustusministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi, jolla esitetään Puolustusvoimien toimivaltuuksien laajentamista Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkopuolelle niiden välittömään läheisyyteen sekä vieraan valtion asevoimien joukon turvaamiseksi (PLM002:00/2023). Esityksellä pyritään osaltaan vahvistamaan Puolustusvoimien mahdollisuuksia huolehtia USA:n joukkojen ja niiden sotilaallisten operaatioiden turvallisuudesta puolustusyhteistyösopimuksen 6 artiklassa tarkoitettulla tavalla.

Rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevat kysymykset

(35) Sopimuksen 12 artikla käsittelee rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevia kysymyksiä. Artiklan keskeinen määräys koskee sitä, että Suomi luopuu ensisijaisesta tuomiovallasta koskien niitä USA:n joukkojen jäsenten tekemäksi epäiltyjä rikoksia, jotka eivät johdu jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä, eli lähinnä vapaa-aikana tehtyjä rikoksia. Sopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaan sopimus sisältää menettelyn, jonka mukaisesti tämä tuomiovallasta luopuminen voitaisiin tapauskohtaisesti peruuttaa. Kyseisen kohdan mukaan Suomi voi erityisen tärkeänä pitämissään yksittäistapauksissa peruuttaa luopumisen antamalla asiaa koskevan kirjallisen lausuman USA:n joukkojen toimivaltaisille viranomaisille. Lakivaliokunnan lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että sopimuksessa ei täsmennetä, mitä erityisen tärkeillä yksittäistapauksilla tarkoitetaan, vaan sopimusmääräys on avoin. Toisaalta, yksittäistapauksen erityinen tärkeys on näin ollen Suomen viranomaisten määriteltävissä. (LaVL 13/2024 vp, s. 3)

(36) Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että peruuttamisharkinnassa huomioitavia seikkoja on asianmukaisesti selostettu esityksen perusteluissa (HE s. 86, 139). Perusteluiden mukaan päätöksenteossa huomioitavia perusteita voivat olla esimerkiksi muun ohella tilanteet, joissa rikos on herättänyt julkista huomiota Suomessa; rikos on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä; rikos, joka on kohdistunut suomalaiseen, ja on vakava ja lajiltaan tai laadultaan sellainen, että on perusteltua

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

käsitellä se suomalaisessa rikosprosessissa; Suomessa tehtyjen samanlaisten rikosten yhdenvertainen käsittely; suomalaisen asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumisen edistäminen; suomalaisen vastaajan oikeuksien turvaaminen varsinkin vakavampien rikosten kohdalla; rikos on tehty Suomen alueella ja sen johdosta on kuolemanrangaistuksen uhka.

(37) Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä lakivaliokunnan huomiota siitä, että edellä todetussa harkinnassa on keskeistä kiinnittää huomiota asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumiseen sekä huomioida perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet.

(38) Peruuttamisoikeuden käytännön toteuttamisen kannalta merkityksellinen on 12 artiklan määräys, jonka mukaan USA:n joukot ilmoittavat Suomen viranomaisille kirjallisesti kaikista tämän artiklan 1 kohdan määräyksissä tarkoitetuista tapauksista, lukuun ottamatta rikoksia, joista USA:n lainsäädännön mukaan voidaan tuomita rangaistukseksi enintään sakkoa tai yksi vuosi vankeutta.

(39) Ulkoasiainvaliokunta korostaa lakivaliokunnan lausunnon kohtaa, jonka mukaisesti on tärkeää, että 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun peruuttamisoikeuden ja 3 kohdan ilmoittamisvelvollisuuden muodostama kokonaisuus ja sen toimivuus seurataan. Tältä osin merkityksellinen on sopimuksen 29 artikla, jonka mukaan Suomella on oikeus saada tietoja Yhdysvaltojen suorittamasta sopimuksen täytäntöönpanosta, ja osapuolten toimeenpanijat neuvottelevat tarvittaessa keskenään varmistaakseen sopimuksen asianmukaisen täytäntöönpanon.

(40) Yksi keskeisimmistä seikoista rikosoikeudellisen tuomiovallan käytön jakautumisen osalta koskee virallisen tehtävän käsitteen tulkinnanvaraisuutta. Sekä lakivaliokunta että puolustusvaliokunta kiinnittävät lausunnoissaan tähän huomiota. Samoin kuin Nato SOFAssa käsite on avoin eikä sitä määritellä puolustusyhteistyösopimuksessa. Toisaalta lakivaliokunta pitää myönteisenä sitä, että puolustusyhteistyösopimus sisältää nimenomaiset ja Nato SOFAa tarkemmat määräykset virallisen tehtävän määrittelyyn liittyvistä menettelyllisistä seikoista. Sopimusmääräysten mukaan se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen Suomen alueella on todennut, että teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suorittaessa, on ratkaiseva osoitus asiasta. Suomessa on oikeus esittää virkatehtävän määrittelyyn liittyviä tietoja ja Yhdysvaltojen viranomaisten on otettava nämä tiedot huomioon kaikilta osin ja osapuolten on neuvoteltava niistä mahdollisimman pian. Suomen viranomaiset voivat myös, katsoessaan olosuhteiden niin edellyttävän, pyytää ylempiä Yhdysvaltojen viranomaisia arvioimaan virkatehtävän määrittelyä uudelleen. (LaVL 13/2024 vp, s. 6.)

(41) Kuten Nato SOFAnkin kohdalla, ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että virallisen tehtävän määrittelyyn liittyvää soveltamiskäytäntöä seurataan myös puolustusyhteistyösopimuksen osalta sen varmistamiseksi, että käytännöt muodostuvat toimiviksi ja asianmukaisiksi.

(42) Valiokunta yhtyy lakivaliokunnan lausuntoon siitä, että Suomen viranomaisten tulee pyrkiä vaikuttamaan Suomessa pysyvästi asuvan asianomistajan aseman turvaamiseen siten, että tuomiovaltaa käytettäisiin mahdollisuuksien mukaan suomalaisessa tuomioistuimessa (LaVL 13/2024 vp, s. 6). Uhrin asemaan liittyen on myönteistä, että puolustusyhteistyösopimus sisältää määräykset uhrien oikeuksia koskevasta yhteistyöstä (12 artikla 7 kohta ja 1. lakiehdotuksen 7 §).

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Rikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilön asemaa koskevista määräyksistä

(43) Sopimuksen 13 artikla (Vapaudenmenetys ja vierailuoikeus) sisältää rikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilön asemaa koskevia määräyksiä. Artiklassa määrätään erityisesti tilanteista, joissa Suomen viranomaiset ottavat kiinni tai pidättävät USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan tai kun tällainen henkilö on Suomen viranomaisten toimittaman esitutkinnan tai vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena. Lakivaliokunta on käsitellyt sopimuksen kyseistä kohtaa seikka-peräisesti lausunnossaan.

(44) Lakivaliokunnan lausunnossa esitetään voimaansaattamislakiehdotuksen (1. lakiehdotus) täydentämistä sääntelyllä, josta ilmeni millaisessa menettelyssä oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskeva lupa-asia tuomioistuimessa käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin ja miten lupa-asiasa annettuun päätökseen voidaan hakea muutosta. Lisäksi lakivaliokunta toteaa yleisesti, että 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu yhden vuoden määräaika rikosoikeudelliselle menettelylle on hallituksen esityksessäkin todettu tavoin (HE, s. 92) varsin lyhyt. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että myös 13 artiklan 4 kohdan soveltamiskäytäntöä seurataan sen arvioimiseksi, onko kansallisissa prosessisäännöksissä mahdollisia tarkistamistarpeita. (LaVL 13/2024 vp, s. 10.) Ulkoasiainvaliokunta korostaa sen varmistamisen tärkeyttä, että sanottu määräaika ei estä rikosvastuun toteutumista. Muutoin ulkoasiainvaliokunnalla ei ole lisättävää lakivaliokunnan perusteelliseen puolustusyhteistyösopimuksen artikla 13:n käsittelyyn.

Kuolemanrangaistus

(45) Kysymystä kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kiellosta on käsitelty laajasti Nato SOFAa koskevassa hallituksen esityksessä sekä lakivaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan sitä koskevissa lausunnoissa. Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota tarpeeseen tulkita ja soveltaa sopimusmääräyksiä ja niiden toimeenpanemiseksi annettuja säännöksiä Suomen perustuslakia kunnioittaen sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan periaatetta noudattaen (PeVL 2/2024 vp). Samaa lähtökohtaa on valiokunnan mielestä sovellettava myös puolustusyhteistyösopimuksen kohdalla (PeVL 28/2024 vp, kuolemanrangaistuksen käsittely s. 9-10).

(46) Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on lähdetty siitä, että puolustusyhteistyösopimus ei ole ongelmallinen perustuslain 7 §:n 2 momentin sisältämän kuolemanrangaistuksen kiellon kannalta. Puolustusyhteistyösopimus ei sinänsä sisällä nimenomaisia kuolemanrangaistusta koskevia sopimusmääräyksiä. Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklassa kysymys on Nato SOFAn VII artiklaa täydentävästä ja täsmentävästä ja tuomiovallan tiettyjä edellytyksiä täsmällisemmin määrittävästä sopimusmääräyksestä. Lisäksi on huomattava, että jos kuolemanrangaistusta koskeva kysymys ajankohtaistuisi puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1-2 kohdan tarkoittamissa tilanteissa, valtakunnansyyttäjän tulisi 1. lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin säännöskohtaisten perustelujen mukaan peruuttaa tuomiovallasta luopuminen, jos rikos on tehty Suomen alueella ja sen johdosta on olemassa kuolemanrangaistuksen uhka (HE, s. 139; s. 173).

(47) Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on katsottu, että edellä mainitun voimaannanolain 5 §:n 1 momentin sääntelyä valtakunnansyyttäjän toimivallasta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen on syytä täydentää valtakunnansyyttäjän harkintavaltaa kuolemanrangaistuksen osalta sää-

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

dösperusteisella perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet huomioivalla ohjauksella, mikäli sopimusmääräykset sen mahdollistavat (PeVL 28/2024 vp, s 10). Edellä sanottu huomioiden ulkoasiainvaliokunta esittää sääntelyn täydentämistä niin, että tuomiovallan luopumisen peruuttamiseen liittyvä harkintavalta ei koske tilanteita, joissa peruuttamatta jättäminen voisi johtaa kuolemanrangaistuksen tuomitsemiseen. Muutoin valtakunnansyyttäjän harkintavalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen olisi edelleen tapauskohtaista hallituksen esityksen perusteluissa selostetun mukaisesti (HE, s. 86, 139).

(48) Perustuslakivaliokunta viittasi Nato SOFAa arvioidessaan (PeVL 2/2024 vp, kappale 39) sopimuksen VII artiklan 7 kappaleeseen, jonka mukaan lähettäjävaltion viranomaiset eivät saa panna täytäntöön kuolemanrangaistusta vastaanottajavaltiossa, jos vastaanottajavaltion lainsäädännössä ei säädetä sellaista rangaistusta samanlaisessa tapauksessa. Sopimusmääräys merkitsi perustuslakivaliokunnan mukaan sitä, että lähettäjävaltion viranomaiset eivät saa panna täytäntöön kuolemanrangaistusta Suomen alueella. Edellä mainittua sopimusmääräystä ei ole toistettu nyt arvioitavassa sopimuksessa, mutta se tulee perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan Nato SOFAn perusteella sovellettavaksi myös nyt arvioitavaa sopimusta sovellettaessa (PeVL 28/2024 vp, s 10).

(49) Kuolemanrangaistuskysymykseen liittyy kiinteästi Suomen ja Yhdysvaltojen välillä noottienvaihdolla 20.11.2023 sovittu poliittinen yhteisymmärrys siitä, että Nato SOFAn ja puolustusyhteistyösopimuksen soveltamisessa Suomen alueella ja Suomen viranomaisten toiminnassa tulee ottaa huomioon kuolemanrangaistuksen kiellosta johtuvat rajoitteet. Noottienvaihto annettiin tiedoksi eduskunnalle Nato SOFAn hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen yhteydessä (HE 90/2023 vp).

Sopimuksen vaikutukset ja toimeenpano

(50) Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että puolustusyhteistyösopimuksen tosiasialliset vaikutukset tulevat määräytymään sen mukaan, kuinka laajasti yhteistyötä tehdään ja missä määrin USA:n joukkoja sekä huollettavia ja USA:n sopimustoimittajia tulee Suomen alueelle. Saadun selvityksen mukaan sopimus ei merkitsisi Suomessa Yhdysvaltojen pysyvää läsnäoloa, vaan USA:n joukot olisivat Suomessa jatkossakin lähtökohtaisesti esimerkiksi koulutus- ja harjoitustoimintaan tai muuhun yhteistoimintaan liittyen. Sopimus mahdollistaa myös USA:n joukkojen rotaatioperustaisen toiminnan tai pysyvämmän läsnäolon. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että eduskunnan vaikutusmahdollisuudet ja tiedonsaantioikeus on turvattava.

(51) Yhteisten menettelytapojen vakioimiseksi ja toiminnan selkeyttämiseksi puolustusyhteistyösopimuksen toimeenpanon tueksi laadittavat täytäntöönpanosopimukset ja -järjestelyt ovat tärkeitä. Sopimuksen toimeenpanijana Suomen puolustusministeriö koordinoisi ja ilmoittaisi Yhdysvalloille, mikä taho kussakin tapauksessa olisi kansallisesti toimivaltainen neuvottelemaan täytäntöönpanosopimuksista ja järjestelyistä. Valtioneuvosto on alustavasti arvioinut, että täytäntöönpanosopimuksia ja -järjestelyjä on tarpeellista laatia muun muassa turvallisuudesta, infrastruktuurista ja rakentamisesta, maahantulosta ja maasta poistumisesta, tulleista ja maahantuonnista sekä verotuksesta. Saadun selvityksen mukaan täytäntöönpanosopimukset tai -järjestelyt voivat sisältönsä mukaan olla joko valtiosopimuksia, kansainvälisiä hallintosopimuksia tai oikeudellisesti sitomattomia järjestelyjä.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

(52) Ulkoasiainvaliokunta korostaa olevan tärkeää, että puolustusyhteistyösopimuksen toimeenpanon vaikutuksia seurataan ja arvioidaan ja ryhdytään tarvittaessa jatkotoimenpiteisiin, mukaan lukien mahdolliset lainsäädäntömuutokset. Valiokunta painottaa eduskunnan tiedonsaanti- ja vaikutusmahdollisuuksien huomioimisen tärkeyttä sopimuksen täytäntöönpanon edistyessä. Myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa painotetaan eduskunnan tiedonsaantioikeuden asianmukaisen toteuttamisen merkitystä sopimuksen toimeenpanon osalta. Perustuslakivaliokunta korostaa sanotun merkitystä erityisesti 3, 4, 6 ja 11 artiklan osalta (PeVL 28/2024 vp, s. 7).

(53) Monet edellä käsitellyt kysymykset selkeytyvät sopimusta edellä mainituin tavoin täydentäessä ja toimeenpanovaiheen edetessä. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto antaa eduskunnalle selvityksen tai selonteon puolustusyhteistyösopimusta olennaisesti täydentävistä ja täytäntöönpanoa ohjaavista, sopimuksen ratifioinnin jälkeen sovittavista yhteensovitusmenettelyistä ja yhteistyöjärjestelyistä.

(54) Myös tiedottaminen ja viestiminen sopimuksen käytännön vaikutuksista sekä laajemmin sopimuksen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta merkityksestä on tärkeä tehtävä niin kotimaassa kuin ulkomaillekin, jotta puolustusyhteistyösopimuksen mukaisesta toiminnasta välittyy oikea kuva ulospäin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että voimaansaattamislakiehdotuksen (1. lakiehdotus) johtolause on virheellinen (PeVL 28/2024 vp, s. 11).

Ulkoasiainvaliokunta esittää johtolauseen korjaamista siten, että siitä ilmenee voimaansaattamislakiehdotuksen käsitteleminen perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettussa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

5 §. Toimivalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen. Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että hallituksen esityksen voimaansäätämislain 5 §:n 1 momentin sääntelyä valtakunnansyyttäjän toimivallasta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen on syytä täydentää valtakunnansyyttäjän harkintavaltaa kuolemanrangaistuksen osalta säädöspäätöksellä perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet huomioivalla ohjauksella, mikäli sopimusmääräykset sen mahdollistavat (PeVL 28/2024 vp, s. 10).

Edellä sanottu huomioden ulkoasiainvaliokunta esittää sääntelyn täydentämistä niin, että tuomiovallan peruuttamiseen liittyvä harkintavalta ei koske tilanteita, joissa peruuttamatta jättäminen voisi johtaa kuolemanrangaistuksen tuomitsemiseen. Muutoin valtakunnansyyttäjän harkintavalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen olisi edelleen tapauskohtaista hallituksen esityksen perusteluissa selostetun mukaisesti (HE, s. 86, 139).

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

10 §. Oikeudellisen menettelyn määräajan pidentäminen. Lakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että 10 §:stä ei ilmene millaisessa menettelyssä pykälänmukainen lupa-asia tuomioistuimessa käsitellään ja ratkaistaan ja miten lupa-asiaassa annettuun päätökseen voidaan hakea muutosta.

Edellä sanotun perusteella ulkoasiainvaliokunta esittää, että 1. lakiehdotuksen 10 §:ään lisätään tähän liittyen uusi 2 momentti.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 58/2024 vp tarkoitetun sopimuksen.

Sopimus on hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 58/2024 vp sisältyvät 2.-11. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 58/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Hallituksen esitykseen HE 58/2024 vp sisältyvä 1. lakiehdotus on hyväksyttävä lepäämään jättämättä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdystä sopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 95 §:n 2 momentissa määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §

Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä Washingtonissa 18 päivänä joulukuuta 2023 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sovittujen tilojen ja alueiden rajat

Puolustusvoimat määrittää käytössään olevien puolustusyhteistyösopimuksen liitteessä A lueteltujen sovittujen tilojen ja alueiden rajat.

3 §

Puolustustarvikkeiden vientiä ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskeva poikkeus

Puolustustarvikkeiden viennistä annettua lakia (282/2012) ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia (562/1996) ei sovelleta puolustusyhteistyösopimuksen mukaiseen toimintaan.

4 §

Ammattiluvia ja -pätevyyksiä koskevat poikkeukset

Suomen lainsäädännössä säädettyjä vaatimuksia ammattiluvista, ammattipätevyyksistä, ammatinharjoittajan rekisteröinnistä tai näitä koskevista ilmoituksista tai niihin liittyvästä tarkastuk-

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

sesta tai valvonnasta ei puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdan nojalla sovelleta USA:n joukkojen jäseniin eikä USA:n sopimustoimittajiin niiden suorittaessa palveluita tai toimittaessa tavaroita USA:n joukoille ja niiden jäsenten huollettaville, USA:n sopimustoimittajille tai muille Suomen ja Yhdysvaltojen yhdessä määrittelemille muille henkilöille osana puolustusyhteistyösopimuksen mukaisia virallisia tai hankintasopimukseen perustuvia tehtäviään. Tämän poikkeuksen soveltaminen edellyttää, että puolustusyhteistyösopimuksen 10 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset täyttyvät.

5 §

Toimivalta peruuttaa tuomiovallasta luopuminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun päätöksen peruuttaa tuomiovallasta luopuminen Suomessa tekee valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjän on peruutettava tuomiovallasta luopuminen, jos peruuttamatta jättäminen voisi johtaa perustuslain tai Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden vastaisesti kuolemanrangaistuksen tuomitsemiseen.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut ilmoitukset vastaanottaa valtakunnansyyttäjä.

6 §

Virallisen tehtävän määrittely

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaiseen viranomaiseen tapahtuu valtakunnansyyttäjän toimesta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu yhteydenpito USA:n joukkojen toimivaltaisen viranomaiseen tapahtuu Puolustusvoimien toimesta.

7 §

Uhrien oikeuksia koskeva yhteistyö

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuun yhteistyöhön ja tietojenvaihtoon toimivaltainen viranomainen Suomessa on valtakunnansyyttäjä.

8 §

Toimivalta tehdä ilmoitus kiinniottamisesta ja pidättämisestä

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen kiinniottamisesta ja pidättämisestä USA:n joukkojen viranomaisille tekee valtakunnansyyttäjä.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

9 §

USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu USA:n joukkojen viranomaisten määräysvaltaan jäämisestä tai asettamisesta päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvien osin, mitä pakkokeinolain (806/2011) 3 luvussa säädetään.

Syyttäjä voi esittää puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan vapaudenmenetyksen toimeenpanosta Suomen viranomaisten toimesta.

10 §

Oikeudellisen menettelyn määrärajan pidentäminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskevan suostumuksen voi antaa tai mainitussa kohdassa tarkoitetun oikeudellisen menettelyn pidentämistä koskevan sopimuksen voi tehdä syyttäjä sen jälkeen, kun syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin taikka ennen syytteen nostamista muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä, on syyttäjän pyynnöstä antanut siihen luvan. Asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvien osin, mitä pakkokeinolain 3 luvun 14 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 19 §:ssä säädetään.

11 §

Vapaudenmenetysajan vähentäminen

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 5 kohdassa tarkoitetussa suomalaisessa tuomioistuimessa käsiteltävässä rikosasiassa sovelletaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n säännöksiä vapaudenmenetysajan vähentämisestä.

12 §

Asevoimille tarkoitettuihin palveluihin liittyvät poikkeukset

Puolustusyhteistyösopimuksen 21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen jäsenille, näiden huollettaville ja muille yhteisesti sovituille henkilöille tarjottaviin asevoimille tarkoitettuihin palveluihin ei sovelleta Suomen lainsäädäntöä siltä osin, kuin kyse on kyseisiä palveluja koskevista luvista, rekisteröinneistä, ilmoituksista, tarkastuksesta tai valvonnasta.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

13 §

Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Puolustusyhteistyösopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

14 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.

Laki

ampuma-asetlain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ampuma-asetlain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa 126/2024, seuraavasti:

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005) tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehtyä sopimusta;

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

- b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;
- c) toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

ulkomaalaislain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 40 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 449/2012, sekä
lisätään 40 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 449/2012, 121/2022 ja 1206/2022, uusi 8 ja 9 kohta seuraavasti:

40 §

Oleskeluoikeus

Tämän lain mukaan laillista oleskelua on:

- 7) ihmiskaupan uhrin ja 52 d §:ssä tarkoitetun laittomasti maassa oleskelleen ja työskennelleen kolmannen maan kansalaisen 52 b §:ssä tarkoitettuna harkinta-aikana tapahtuva oleskelu;
- 8) Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 23 ja 24/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyssä pöytäkirjassa (SopS 25 ja 26/2024), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyssä sopimuksessa (SopS 65/1997) tai sen toisessa lisäpöytäkirjassa (SopS 73/2005) tarkoitetun joukkojen jäsenen oleskelu;
- 9) Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitetun joukkojen jäsenen, siviilihenkilöstön jäsenen, huollettavan ja USA:n sopimustoimittajan oleskelu.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

4.

Laki

sotilasajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sotilasajoneuvolain (332/2023) 1 §:ään uusi 2 momentti ja lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

1 §

Sovelletamisala

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin USA:n joukkojen virallisiin, muihin kuin taktisiin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 23 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

4 luku

Sotilasajoneuvorekisteri ja sotilasajoneuvojen rekisteröinti

23 a §

Sotilasajoneuvon rekisterikilpien antaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto antaa puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun USA:n joukkojen viralliseen, muuhun kuin taktiseen ajoneuvoon USA:n joukkojen viranomaisten pyynnöstä Puolustusvoimien rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voi tallentaa ajoneuvon yksilöimiseksi tarvittavat tiedot tässä laissa tarkoitettuun rekisteriin.

Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun pyynnön toimittaminen pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle sekä selvityksen esittäminen ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5.

Laki

arvonlisäverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan arvonlisäverolain (1501/1993) 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d, 129 e ja 209 r §, sellaisina kuin ne ovat, 94 §:n 1 momentin 26 kohta sekä 129 d ja 129 e § laissa 417/2022 sekä 209 r § laissa 310/2023, ja

lisätään 94 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1218/1994, 1486/1994, 763/1999, 940/1999, 935/2004, 1359/2009, 1392/2010, 1202/2011, 305/2016, 417/2022, 1272/2022, 310/2023 ja 835/2023, uusi 27 kohta ja lakiin uusi 129 f § seuraavasti:

94 §

Verotonta on seuraavien tavaroiden maahantuonti:

26) tavarat, joiden myynnistä suoritettava arvonlisävero on ilmoitettava 133 r §:ssä tarkoitettussa erityisjärjestelmässä, jos erityisjärjestelmää käyttävälle verovelvolliselle järjestelmän käyttämistä varten annettu yksilöllinen tunniste on ilmoitettu Tullille viimeistään tuonti-ilmoituksen antamishetkellä;

27) Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, 19 artiklassa tarkoitetun USA:n joukkojen jäsenen, hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen ja USA:n sopimustoimitajan työntekijän henkilökohtaiseen käyttöön maahantuomat tavarat niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on sovittu puolustusyhteistyösopimuksessa edellyttäen, että maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättynä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä; tavarantoimittajan tulee pyydettyä esittää Tullille asianmukainen todistus siitä, että hänellä on puolustusyhteistyösopimuksen, asemansa sekä tavarantoimittajan käyttötarkoituksen perusteella oikeus verottomuuteen.

129 d §

Puolustusyhteistyösopimuksen 17 artiklassa tarkoitetulle Suomessa olevalle USA:n joukkojen jäsenelle palautetaan Suomesta ostettujen tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jos tavara tai palvelu on ostettu USA:n joukkojen jäsenen tai hänen talouteensa kuuluvan perheenjäsenen henkilökohtaiseen käyttöön.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Palautuksen edellytyksenä on, että tavaroiden tai palvelujen verollinen ostohinta on yhteensä vähintään 170 euroa tai puolustusyhteistyösopimuksessa sovittu muu määrä. Palautukseen sovelletaan muutoinkin puolustusyhteistyösopimuksessa sovittuja rajoituksia ja edellytyksiä.

Vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella kolmenkymmenen päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Hakemukseen tulee liittää asianmukainen todistus siitä, että hakijalla on puolustusyhteistyösopimuksen, hakijan aseman sekä tavarain tai palvelun käyttötaroituksen perusteella oikeus palautukseen. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron.

Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitetävistä asiakirjoista.

129 e §

Jos veroa on palautettu 129 tai 129 a–129 d §:n perusteella liikaa, voidaan liikaa palautetun veron määrä vähentää myöhemmin palautettavan veron määrästä.

129 f §

Mitä oma-aloitteisten verojen verotusmenettelyä annetun lain 59 §:ssä säädetään verovelvollisesta, sovelletaan myös 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeutettuun.

Haettaessa muutosta 129 ja 129 a–129 d §:n nojalla tehtyyn päätökseen oikaisuvaatimuksen tekemisen määräaika lasketaan sen kalenterivuoden päättymisestä, johon kuuluvaa ajanjaksoa päätös koskee.

209 r §

Edellä 128, 129 ja 129 a–129 d §:ssä tarkoitettun hakemuksen perusteena oleva lasku on säilytettävä kolme vuotta laskun maksupäivää seuraavan vuoden alusta. Edellä 125 §:ssä tarkoitettun hakemuksen osalta tavaroiden hankintaan sisältyvän veron määrän ja näiden tavaroiden viennin todentavat asiakirjat on säilytettävä kolme vuotta tavaroiden vientiä seuraavan vuoden alusta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6.

Laki

valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 127/2024, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7.

Laki

ajokorttilain 58 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajokorttilain (386/2011) 58 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 130/2024, seuraavasti:

58 a §

Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa, oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

8.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 39 §, 265 §:n 2 momentti ja 324 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 39 § laeissa 1003/2018 ja 1207/2020 sekä 265 §:n 2 momentti laissa 1003/2018, seuraavasti:

39 §

Radiolupa

Radiolähettimien hallussapito ja käyttö edellyttävät Liikenne- ja viestintäviraston myöntämää radiolupaa, jollei tässä pykälässä toisin säädetä.

Radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön ei tarvita radiolupaa, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston sille määräämällä yhteistaajuudella ja sen vaatimusten mukaisuus on varmistettu tässä laissa säädetyllä tavalla. Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tällaisen radiolähettimien käyttöä rajoittavia määräyksiä, jotka ovat taajuuksien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön sekä häiriöiden estämisen tai poistamisen kannalta tarpeellisia.

Liikenne- ja viestintävirasto voi määrätä, että 2 momentissa tarkoitetun radiolähettimien hallussapidosta ja käytöstä on ennen sen käyttöönottoa tehtävä kirjallinen kerrallaan enintään viisi vuotta voimassa oleva rekisteröinti-ilmoitus.

Radiolähettimien hallussapitoon ei tarvita radiolupaa, jos radiolähetin on pysyvästi tehty teknisesti kykenemättömäksi radioviestintään tai jos muuten on selvää, että hallussapidon tarkoituksena ei ole laitteen käyttäminen radioviestintään.

Liikenne- ja viestintävirasto antaa määräykset muun maan toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan, muun oikeutuksen tai radiolähettimien käyttöoikeuden ilmaisevan merkin hyväksymisestä 1 momentissa tarkoitetuksi luvaksi.

Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät tarvitse radiolupaa radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähetintä käytetään ainoastaan Liikenne- ja viestintäviraston 96 §:n 1 momentin nojalla antamassa määräyksessä yksinomaan puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen käyttöön määrätyillä taajuusalueilla.

Vieraan valtion poliisimies ei tarvitse radiolupaa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 23/2001) 41 artiklassa tarkoitettussa takaa-ajossa tai 40 artiklassa tarkoitettussa rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa käytettävän radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön.

Vieraan valtion edustaja ei tarvitse radiolupaa valtio- tai työvierailussa käytettävän radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähettimien hallussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähettimien rakenteesta on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyssä sopimuksessa, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, tarkoitettut USA:n joukot eivät tarvitse radiolupaa käyttämiensä radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön.

Televiestinnän voimavarojen antamisesta suuronnettomuuksien lievittämiseen ja pelastustoi-
miin tehdyssä Tampereen yleissopimuksessa (SopS 15/2005) tarkoitettu vieraan valtion henki-
löstö ei tarvitse radiolupaa sopimuksessa tarkoitetuissa pelastustoimissa ja suuronnettomuuksien
lievittämisessä käytettävän radiolähettimien hallussapitoon ja käyttöön, jos radiolähettimien hal-
lussapidosta ja käytöstä on ilmoitettu Liikenne- ja viestintävirastolle ja radiolähettimien raken-
teesta ja suunnitellusta käytöstä on annettu Liikenne- ja viestintävirastolle sen pyytämät tiedot.

265 §

Pätevyyden osoittaminen

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, radiolähetintä saa pätevyystodistuksen haltijan välittömässä valvonnassa käyttää muukin henkilö. Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske Puolustusvoimia eikä Rajavartiolaitosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa käyttämiä radiolaitteita eikä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkoja.

324 §

Soveltamisalan rajoitukset

Jäljempänä 326 ja 327 § sekä 329 §:n 3 momentti eivät koske Puolustusvoimia eivätkä Rajavartiolaitosta niiden harjoittaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvää radioviestintää eikä niiden yksinomaan sotilaallisessa maanpuolustustarkoituksessa hallussa pitämiä radiolaitteita eivätkä puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettuja USA:n joukkojen radioviestintää tai niiden hallussa pitämiä radiolaitteita.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

9.

Laki

ilmailulain 112 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ilmailulain (864/2014) 112 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1327/2021, seuraavasti:

112 §

Lennonvarmistuspalvelujen ylläpitäminen, järjestäminen ja kehittäminen

Edellä 108 §:ssä tarkoitettu ilmaliikennepalvelun tarjoaja ylläpitää, järjestää ja kehittää tarjoamiaan lennonvarmistuspalveluja ilmatilan lohkoissa siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Jos lennonvarmistuspalvelun tarjoamiseen käytettävät laitteet tai järjestelmät ovat lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetun lentoasemaverkkoyhtiön omistuksessa tai hallinnassa, ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön on yhteistyössä varmistettava, että niitä ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään siviili-ilmailua, valtion ilmailua ja sotilasilmailua varten. Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittä-

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

viä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu. Valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja niiden hinnoittelusta sovitaan tarkemmin ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja lentoasemaverkkoyhtiön sekä valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lennonvarmistuspalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lennonvarmistuspalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella määrättyä vapautusta maksuista.

Lennonvarmistuksen erillispalveluilla tarkoitetaan tässä laissa niitä valtion ilma-alusten ja sotilasilma-alusten toiminnan vaatimuksesta tarvittavia lennonvarmistuspalveluja, joita:

- 1) tarjoaa ainoastaan yksi palveluntarjoaja;
- 2) varten ei ole määritettyä yleisten palveluehtojen mukaisia maksuja; ja
- 3) ylläpidetään, järjestetään ja kehitetään ainoastaan valtion ilmailua tai sotilasilmailua varten.

Lennonvarmistuksen erillispalveluihin kuuluvista palveluista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Lennonvarmistuksen erillispalveluista suoritettavien korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon palveluista aiheutuneet erilliskustannukset ja kohtuullinen tuotto.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

10.

Laki

lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lentoasemaverkosta ja -maksuista annetun lain (210/2011) 8 § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

8 §

Valtion ilmailun ja sotilasilmailun lentoasemapalvelut, palveluiden hinnoittelu sekä niitä koskevat neuvottelut

Valtion ilma-aluksilta ja sotilasilma-aluksilta perittävien maksujen on vastattava siviili-ilmailun ilma-aluksille tarjottavista palveluista perittäviä maksuja, jos kyseessä ei ole erillispalvelu tai jollei niistä ole toisin sovittu.

Lentoasemaverkossa valtion ilmailulle ja sotilasilmailulle järjestettävistä palveluista ja hinnoittelusta sovitaan tarkemmin lentoasemaverkkoyhtiön ja valtion ilmailun sekä sotilasilmailun edustajien välillä.

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen perusteella maksuista vapautettujen lentoasemapalvelujen tarjoajalla on oikeus saada palvelujen tarjoamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Korvauksen määrän on vastattava maksuja, jotka lentoasemapalvelujen tarjoaja olisi ollut oikeutettu perimään ilman kansainvälisellä sopimuksella määrättyä vapautusta maksuista.

Lentoasemaverkkoyhtiön on järjestettävä 7 §:n mukaiset erilliset neuvottelut valtion ilmailun ja sotilasilmailun edustajien kanssa. Lisäksi lentoaseman pitäjän on neuvoteltava asianomaisten viranomaisten kanssa ennen kuin se tekee päätöksiä uusien merkittävien infrastruktuurihankkeiden toteuttamisesta.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

11.

Laki

ajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajoneuvolain (82/2021) 127 §, sellaisena kuin se on laissa (132/2024), ja
lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 493/2023, uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 83 a §
seuraavasti:

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

1 a §

Soveltamisalan rajaukset

Puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen, jäljempänä *puolustusyhteistyösopimus*, tarkoitettuihin, Suomeen rekisteröitäviin ajoneuvoihin sovelletaan ainoastaan 83 a §:ssä säädettyjä vaatimuksia.

83 a §

Ajoneuvon rekisteritietojen ilmoittaminen ja tallentaminen puolustusyhteistyösopimuksen nojalla

Liikenne- ja viestintävirasto antaa maksutta puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitettuun ajoneuvoon rekisteritunnuksen, rekisterikilvet ja rekisteröintitodistuksen. Tätä varten virasto voi tallentaa rekisteriin liikenteen palveluista annetun lain 219 ja 221 §:ssä säädetty tiedot.

Rekisteritunnuksen ja rekisterikilpien antamisen sekä rekisteritietojen tallentamisen ja muuttamisen edellytyksenä on puolustusyhteistyösopimuksen 9 artiklassa tarkoitetun pyynnön toimitaminen Liikenne- ja viestintävirastolle sekä selvityksen esittäminen voimassa olevasta liikennevakuutuksesta ja ajoneuvon rekisteriin merkittävistä tiedoista.

Tässä pykälässä tarkoitetun ajoneuvon omistusoikeutta tai hallintaa ei saa luovuttaa muulle kuin puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetulle henkilölle, ellei Liikenne- ja viestintävirasto anna siihen hyväksyntää.

127 §

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitetun ajoneuvon tilapäinen käyttö

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tai puolustusyhteistyösopimuksessa tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa sekä 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täytymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2024 vp

Helsingissä 27.6.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Antti Kaikkonen kesk (osittain)
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Anne Kalmari kesk (osittain)
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Timo Harakka sd (osittain)
varajäsen Sakari Puisto ps
varajäsen Mikko Savola kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala